

הכנסת העשרים וחמש

יוזמים : חברי הכנסת
שמחה רוטמן
מיכל מרים וולדיגר
אוהד טל
משה סולומון

5401/25/פ

הצעת חוק בתי המשפט (תיקון – קביעת הרכבים בבית המשפט העליון וקביעת דיון נוסף), התשפ"ה –
2025

1. תיקון סעיף 27 בחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד–1984¹ (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 27(א), במקום "ייקבעו בידי נשיא בית המשפט העליון" יבוא "ייקבעו באופן ממוחשב ללא התערבות גורם אנושי; נבצר מאחד משופטי בית המשפט מלישב בדיון, ייקבע שופט אחר במקומו באותו אופן כאמור".
2. תיקון סעיף 30 בחוק העיקרי, במקום "נשיא בית המשפט העליון או שופט אחר או שופטים שיקבע לכך, רשאים להיענות לבקשה אם" יבוא "קבעו רוב שופטי בית המשפט העליון כי" ובמקום "לדיון נוסף" יבוא "לדיון נוסף, יענה בית המשפט לבקשה, וידון בבקשה בהרכב שיכלול את כל שופטי בית המשפט".

דברי הסבר

מטרתו של תיקון זה להביא לכך שהרכב בית המשפט העליון ייקבע באופן בלתי תלוי, וללא התערבות גורם אנושי. תיקון זה נחוץ שכן לעיתים קביעת הרכב בית המשפט בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, עשויה לקבוע את תוצאת הדיון עוד בטרם החל. אשר על כן, ובייחוד נוכח העובדה שבשנים האחרונות עוסק בית המשפט במידה ניכרת בנושאים המצויים במחלוקת בציבור הישראלי, ראוי שדווקא בעניינים מסוג זה ייקבע הרכב השופטים בצורה רנדומלית, כך שלא ניתן יהיה לקבוע מראש את תוצאת הדיון.

סעיף 27(א) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד–1984, קובע כי קביעת מותב בית המשפט העליון שיישב בדיון תיעשה על ידי נשיא בית המשפט העליון. במהלך השנים העבירו נשיאי בית המשפט העליון לדורותיהם את קביעת הרכבי בית המשפט שידון בעתירות לבג"צ למזכירות בית המשפט, דבר שנעשה ללא סמכות בדיון. גם לאחר העברת הסמכות הכללית לקביעת ההרכבים למזכירות, במקרים בהם נראה היה לבית המשפט כי מדובר בנושא חשוב, התערבו נשיאי בתי המשפט בהרכב, תוך שהם משנים

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 198.

אותו בהתאם לשיקול דעתם הבלעדי.

כמו כן, הנוהג בבית המשפט העליון היה במשך שנים כי שופט תורן המקבל תיקים ומעוניין לדחות אותם מצרף על פי בחירתו שניים מחבריו על מנת שיתמכו בפסק הדין.

פרקטיקה זו, שאפשרה לשופט התורן לבחור בעצמו את ההרכב שידחה יחד עמו עתירה שהוגשה לבית המשפט העליון, הופסקה על ידי הנשיאה אסתר חיות בנוהל שפרסמה בנובמבר 2017 בו קבעה כי זהות השופטים שיצטרפו לשופט התורן תעשה בהתאם לסדר התורנות בבית המשפט, כך שהשופטים שתורנותם קבועה לשבועות שאחרי השופט התורן הדין בתיק יצטרפו אליו באופן אקראי ולא על פי בחירתו.

מחקר שפורסם תחת הכותרת "כיצד בוחרים שופטי בית המשפט העליון את חבריהם להרכב" העלה כי במהלך השנים נקבעו הרכבי בית המשפט העליון לדיונים בתיקים באופן אסטרטגי, ולא באופן מקרי. עוד עולה ממחקרים שפורסמו בעולם, כי קביעת הרכב השופטים משפיע על התוצאה בתיקים מסוימים. מדובר למעשה במצב בו שיקול דעתו של נשיא בית המשפט העליון עשוי להכריע את הדיון בתיק עוד בטרם החל.

לאור האמור, ועל מנת להביא למצב בו לא ניתן יהיה לשלוט בתוצאת עתירה שהוגשה לבית המשפט העליון עוד בטרם החל הדיון, מוצע לקבוע כי קביעת הרכבי הדיון בית המשפט העליון תעשה באופן קבוע באמצעות מחשב, כך שאף גורם אנושי לא יוכל להשפיע על הרכב היושבים בדיון, וממילא לא ניתן יהיה להשפיע על תוצאות ההליך עוד בטרם החל.

בנוסף, ועל מנת למנוע מציאות בה דחיית בקשה לדיון נוסף תעשה על ידי שופט שאליו הופנתה הבקשה על ידי נשיא בית המשפט העליון, מוצע לקבוע כי במידה והוגשה בקשה לדיון נוסף, יביעו שופטי העליון את עמדתם בנוגע לבקשה, וככל ורוב שופטי העליון יסברו כי מדובר בבקשה שיש לקיים בה דיון נוסף, יקיים בית המשפט דיון נוסף בהרכב של כל שופטי.

הצעת חוק זהה הונחה על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חבר הכנסת שמחה רוטמן (פ/3860/24).

הצעת החוק זהה לפ/3860/24 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ' בטבת התשפ"ה (20.01.2025)